

ต่างชาตินิยมหรือชาตินิยม การกล่าวหาเชิงวาทกรรมในสังคมไทย

ศรีศักร วัลลิโภดม*

สังคมไทยทุกวันนี้ได้ก้าวเข้าสู่ความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่แบ่งผู้คนเป็นสองขั้ว มีทั้งเผชิญหน้ากันกล่าวหากัน พร้อมทั้งจะด่าดั่งลงสู่วังวนแห่งความรุนแรงได้ทุกเมื่อ การกล่าวหาซึ่งกันและกันที่ได้ยินได้ฟังเป็นประจำก็คือ ชาตินิยมหรือคลั่งชาติ กับข้ามชาติหรือขายชาติ แต่คำที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามันน่ามีอยู่ในสังคมไทยก็คือ ชาตินิยมและคลั่งชาติ เพราะถ้ามองความเป็นจริงทางสังคมที่ผ่านมาแล้ว เรื่องชาตินิยมได้ตายจากสังคมไทยไปนานแล้วเมื่อสิ้นสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี

ชาตินิยมในประเทศไทยเป็นผลผลิตจากการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจทางตะวันตก ที่ทำให้เกิดการสร้างเส้นเขตแดนทางการเมืองและเศรษฐกิจบนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นพรมแดนระหว่างประเทศของบ้านเมืองในประเทศไทยกับประเทศใกล้เคียง เช่น ลาว เขมร พม่า และเวียดนามทำให้เกิดรัฐ ชาติและประวัติศาสตร์ชาติขึ้นมาแทนที่ตำนานประวัติของบ้านเมืองในแต่ละท้องถิ่นที่มีมาแต่เดิม ประเทศไทยถึงแม้จะไม่ใช่เป็นประเทศราชในอาณานิคมของคนตะวันตกก็ตาม แต่ก็รับการกำหนดเขตแดน การสร้างประวัติศาสตร์ชาติเช่นเดียวกันกับประเทศอื่นๆ ทั้งนี้เพราะการเข้ามามีอำนาจของคนตะวันตกนั้นไม่จำกัดอยู่เฉพาะเรื่องเศรษฐกิจการเมืองเท่านั้น ยังกินไปถึงมิติทางวัฒนธรรมด้วย คือ ได้ทำให้คนตะวันออกที่เป็นคนในอาณานิคมที่รวมทั้งคนไทยที่ไม่ได้เป็นเมืองขึ้นด้วยนั้นนิยมชมชอบอารยธรรมตะวันตก ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากคำว่า “Civilization” ที่กลายมาเป็นคำว่า ความศิวิไลซ์แทบทุกคนทุกชาติในเอเชียล้วนอยากได้ความเป็นศิวิไลซ์จนต้องมีการส่งคนรุ่นใหม่ไปเรียนต่อในประเทศมหาอำนาจตะวันตก รับเอาแนวคิดทางโลก ทางวัตถุ โลกทัศน์ ค่านิยม และวัฒนธรรมในด้านชีวิตความเป็นอยู่อย่างตะวันตกเข้ามา ซึ่งก็เห็นได้จากผังเมืองและการสร้างเมืองแบบใหม่โดยเฉพาะสังคมไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ลงมานับเป็นการเริ่มต้นของตะวันตกนิยม (Westernization) อย่างแท้จริงพอถึงรัชกาลที่ 5 คนรุ่นใหม่โดยเฉพาะชนชั้นสูง เจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการและพ่อค้าคหบดีต่างก็ทำอะไรเป็นแบบตะวันตกไปหมด ดูเป็นภาวะสุดโต่งเมื่อเปรียบเทียบกับบรรดาประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นอาณานิคม อิทธิพลทางความคิดและวัฒนธรรมตะวันตกที่ทำให้คนเอเชีย

*ศาสตราจารย์ (พิเศษ), ที่ปรึกษามูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์

รวมทั้งไทยด้วยรับเอาเข้ามาก็คือคำว่า ชาติ ที่หมายถึง Nation หรือรัฐประชาชาติ ซึ่งมีการสร้างประวัติศาสตร์และการกำหนดเขตแดนในอำนาจอธิปไตยชัดเจน ประวัติศาสตร์ชาติเกิดขึ้นก็เพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการบูรณาการทางวัฒนธรรมให้คนในประเทศมีสำนึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา และความเป็นมาของผู้คนพลเมืองที่มีถิ่นฐานอยู่ตามท้องถิ่นต่างๆของประเทศ ในขณะเดียวกันก็เลือกเฟ้นความเป็นมาของบ้านเมืองในอดีตที่เคยรุ่งเรืองและยิ่งใหญ่เข้ามาประมวลและปรุงแต่งให้เป็นเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้คนได้เรียนรู้จักตัวเองและภูมิใจในตัวเอง ในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศชาติหรือรัฐชาติ

การสร้างประวัติศาสตร์ชาติเป็นแนวคิด วิธีคิด และวิธีการของตะวันตกที่ใช้ในการหาความชอบธรรมในการล่าอาณานิคมโดยใช้ข้อมูลทางโบราณคดี (Archaeological past) กับทางชาติพันธุ์วรรณา(Ethological present) มาวิเคราะห์และตีความข้อมูลทางโบราณคดีซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นอดีตท่ามกลาง ไม่เห็นคน ไม่เห็นความสัมพันธ์ทางสังคมและชีวิตวัฒนธรรม หากเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักฐานทางโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในเขตแดนและดินแดนของประเทศนั้นๆ เมื่อนำมาวิเคราะห์และศึกษาแล้วก็พอจะแลเห็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในดินแดนนั้น ประเทศนั้น ว่ามีมาอย่างไร เจริญรุ่งเรืองและตกต่ำอย่างไร เป็นยุคใดสมัยใด ซึ่งมีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมโดยตรง ในขณะที่ข้อมูลทางชาติวงศ์วรรณา (Ethnography) เป็นข้อมูลที่ทำให้รู้จักผู้คนในดินแดนบ้านเมืองที่ทำการศึกษาในขณะนั้น เป็นใครมาจากไหน และมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง เป็นข้อมูลที่แลเห็นปัจจุบันและเป็นประวัติศาสตร์สังคมที่เป็นประวัติศาสตร์มีชีวิต (Living History) ต่างจากประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม ที่เป็นประวัติศาสตร์ที่ตายแล้วสิ้นสุดลงตามยุคสมัย เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการสร้างประวัติศาสตร์ของนักล่าอาณานิคมตะวันตกก็เป็นวิธีการเช่นเดียวกับการสร้างประวัติศาสตร์ชาติของผู้คนในรัฐประชาชาติเป็นแนวคิด และวิธีการของตะวันตกโดยตรง เป็นการสร้างประวัติศาสตร์จากหลักฐานความเป็นจริงที่อธิบายได้โดยตรงทางวิทยาศาสตร์แบบตะวันตก ซึ่งต่างจากประวัติศาสตร์แบบตำนานของคนตะวันออก ความต่างกันระหว่างปัญญาชนผู้รู้ที่มีบทบาทในการสร้างประวัติศาสตร์ชาติไทยที่เฝ้าตัวเองเสมอว่า ไม่เคยเป็นอาณานิคมกับประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมนั้นต่างกันอย่างตรงที่ว่า ปัญญาชนและผู้รู้ของชาติที่เคยเป็นอาณานิคม เรียนรู้วิทยาการและวิธีการของตะวันตกแบบวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อรู้ทันคนตะวันตกและสร้างความเข้มแข็งให้กับ

ตัวเอง ในขณะที่ปัญญาชนและผู้รู้ของไทย ส่วนใหญ่เรียนรู้แบบยอมนตามและเชื่อฟังโดยไม่ขัดแย้งและวิพากษ์วิจารณ์ เป็นการเรียนรู้แบบไม่โตไม่เท่าทัน เลยตกเป็นเหยื่อของคนตะวันตกในการที่ต้องให้นักวิชาการทางตะวันตกมาคิดให้ทำตลอดเวลา แม้กระทั่งปัจจุบัน นักวิชาการไทยเป็นจำนวนมากจะเขียนอะไร ทำอะไรก็ต้องอ้างอิงฝรั่งทั้งในเรื่องทฤษฎีหลักฐานและข้อมูลมีบรรดาเชิงอรรถและบรรณานุกรม กินพื้นที่ในผลงานมากกว่าเนื้อหาว่าค่อนข้างของหนังสือเป็นต้น

เรื่องของการเขียนการสร้างประวัติศาสตร์ชาติไทยก็อยู่ในทำนองนี้ที่ถูกชักนำโดยนักปราชญ์ นักวิชาการฝรั่งแต่สมัยอาณานิคม โดยเฉพาะฝรั่งเศส เช่น ม. ปาวิ และ ยอร์ช เซเดส์ ที่ใช้หลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นประวัติศาสตร์ศิลปะและศิลปาจารย์สร้างให้อาณาจักรที่ประเทศไทยและใกล้เคียงรู้ว่า กัมพูชาหรือเขมรเคยเป็นมหาอาณาจักรที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ที่บรรดาประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลายเคยตกเป็นอาณานิคมเมืองขึ้นของเขมรมาก่อน โดยเฉพาะประเทศไทยทั้งภาคอีสานและภาคกลางที่มีศาสนสถานพุทธมหายานและฮินดูคือสิ่งที่เขมรสร้างไว้ในฐานะผู้มีอำนาจปกครอง ส่วนคนไทยคือชนชาติที่เข้ามาดินแดนประเทศไทยทีหลัง เพราะถูกไล่ให้ถอยมาจากดินแดนทางตอนใต้ของจีนเข้ามายังที่แคว้นสุโขทัยที่เป็นเมืองที่ขอมหรือเขมรปกครองอยู่ ต่อมาจึงเกิดวีรบุรุษเช่น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์และพ่อขุนรามคำแหง ปลดแอกการปกครองของขอมและตั้งตัวเป็นรัฐอิสระที่แพร่อำนาจชนชาติไทยไปทั่วดินแดน ฝรั่งเศสสร้างประวัติศาสตร์เขมรให้เป็นมหาอาณาจักรหรือจักรวรรดิ (Empire) แบบยุโรปที่มีเมืองพระนครเป็นศูนย์กลางเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองในการขยายดินแดนเข้าสู่ไทยและลาว เพราะสามารถอ้างจากประวัติศาสตร์ได้ว่าทั้งไทยและลาวเคยเป็นของเขมรมาก่อน เมื่อมาถึงสมัยที่เขมรกลายเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสแล้วฝรั่งเศสก็ควรได้มีอำนาจเหนือดินแดนที่เคยเป็นเมืองขึ้นดังกล่าว

ผู้นำไทยและปัญญาชนสมัยรัชกาลที่ 5-6 ดูเหมือนจะยอมรับเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ฝรั่งเศสเขียนขึ้นและแนะนำอย่างลึโรราบ คือเชื่อว่าเขมรเมืองพระนครเคยเป็นจักรวรรดิ (Empire) เช่น จักรวรรดิโรมันและยุโรปมาก่อน รวมทั้งยังเชื่อว่าคนไทยเป็นชนชาติที่มาจากจีนมาเป็นชนกลุ่มน้อยภายใต้อำนาจของชนชาติใหญ่คือเขมร แล้วมาปลดแอกเป็นเอกราชที่เมืองสุโขทัยความเชื่อและการยอมรับดังกล่าวได้แสดงให้เห็นในบทละครพระร่วงและการแสดงละครในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งได้ทรงแสดงละครด้วย เพื่อเป็นการปลุกจิตสำนึกให้กับคน

ไทย เพราะคำว่าชาติไทยเกิดขึ้นในสมัยนั้นซึ่งก็มุ่งถึงความเป็น Nation หรือ ประชาชาติ (ประเทศในส่วนรวม) เป็นสำคัญ และเพื่อความทันสมัยให้คนชาติตะวันตกยอมรับก็ทรงสร้างธงชาติขึ้นใหม่แทนธงช้างเผือกที่มีมาแต่เดิม เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของการบูรณาการด้วย สีแดงหมายถึงชาติ สีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ และสีขาวหมายถึงศาสนา อาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่รัชกาลที่ 6 ทรงสร้างและทำเป็นชาตินิยมก็ไม่ผิด เพราะดูเป็นธรรมดาของบรรดาบ้านเมืองทั้งหลายที่เป็นประเทศชาติทำกัน ในสมัยนั้น ความเป็นชาตินิยมในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้นมุ่งเพื่อบูรณาการ จะมีการรังเกียจกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในบ้านเมืองก็ดูเล็กน้อยกับคนจีนที่ถูกกว่าเป็นพวกคนยิวตะวันออก ซึ่งก็ดูสอดคล้องกันกับพระราชนิพนธ์เรื่องเวนสวณิขที่ทรงแปลจากเชกสเปียร์

การเกิดความรู้สึกชาตินิยมอย่างสุดโต่งนั้นเกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มาแล้วในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่เป็นยุคผู้นำที่ได้รับอิทธิพลเชื้อชาตินิยมมาจากนาซีเยอรมันและฟาสซิสต์อิตาลีสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 คนในสมัยนั้นเชื่อว่าการเป็นคนไทยมาจากเชื้อชาติ (Race) เดียวกันที่สืบทอดกันมาโดยสายเลือดทางชีววิทยา จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อประเทศจากสยามมาเป็นประเทศไทย และเขียนประวัติศาสตร์ชาติไทยมาใหม่ว่าคนไทยเป็นสายเลือดเดียวกันเป็นเชื้อชาติที่ยิ่งใหญ่อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาจากตอนใต้ของประเทศจีนแล้วเข้ามาเป็นใหญ่ในดินแดนประเทศไทย โดยปราบปรามพวกเขมร มอญ และชนชาติอื่นที่ต่ำต้อยกว่า เกิดพระมหากษัตริย์ที่เป็นวีรบุรุษทั้งกู้ชาติและปราบปรามบ้านเมืองอื่นเอาไว้ในอำนาจและสร้างเมืองไทยเป็นมหาอาณาจักรของภูมิภาคมีความเจริญรุ่งเรืองจากสมัยอยุธยาถึงกรุงเทพฯ ไปเป็นใหญ่ที่สุดในสุวรรณภูมิ มีเขมร ลาว มอญ ญวน มลายู เป็นเมืองขึ้น ไทยในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตร และเมื่อกองทัพญี่ปุ่นยึดได้ดินแดนประเทศราช ที่ฝรั่งเศสยึดครองไปครั้งรัชกาลที่ 5 ทางไทยก็ได้กลับคืนมา แต่พอหลังจากญี่ปุ่นแพ้สงครามและไทยเป็นฝ่ายแพ้อยู่ก็ต้องคืนดินแดนที่ยึดกลับคืนมาให้ทางฝรั่งเศส ซึ่งในสมัยต่อมาบรรดาเหล่าประเทศราชเหล่านั้นก็เรียกร้องเอกราชได้สำเร็จ โดยเฉพาะเขมรภายใต้การนำของพระเจ้าสีหนุซึ่งคนไทยทั่วไปก็แซ่ซ้องยินดีชื่นชมสมเด็จเจ้าสีหนุเพราะเกลียดชังฝรั่งเศสเป็นทุนเดิม แต่ความเป็นเชื้อชาตินิยมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ไม่ได้เฟ้นฟานออกไปนอกเขตประเทศไปยังเพื่อนบ้านเท่าใด หากเป็นเรื่องภายในประเทศที่มีผู้นำคือนายกรัฐมนตรีเป็นศูนย์กลางในลักษณะลดความสำคัญของ

พระมหากษัตริย์และสถาบันและการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นคนไทยเหนือชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์อื่นๆในประเทศไทยเป็นสำคัญ การออกกฎหมายและกฎหมายเกี่ยวกับการแต่งกายของประชาชน ชำราชากร การให้เลิกกินหมาก การบังคับให้คนสวมหมวก รวมทั้งการสงวนอาชีพบางอย่างเช่นถือสามล้อให้กันคนไทยเป็นต้น แต่ปัญหาที่มีผลความรุนแรงทางสังคมและการเมืองที่สำคัญในลัทธินิยมของรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม คือการไปเปลี่ยนแปลงประเพณีวัฒนธรรมของคนมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ซึ่งจะไม่กล่าวในที่นี้ แต่หลังสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ความเป็นเชื้อชาตินิยมและชาตินิยมสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ค่อยๆ หายไป

รัฐบาลต่อมาที่นำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หันมาให้ความสนใจกับการพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองเพื่อเปลี่ยนประเทศจากสังคมเกษตรกรรมให้เป็นอุตสาหกรรม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยุบกระทรวงวัฒนธรรมที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมชาตินิยมมาเป็นกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติที่ต่อมาก็คือสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ไม่สนใจสังคมวัฒนธรรม หากมุ่งพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจและการเมือง มีการส่งคนรุ่นใหม่ที่เป็นข้าราชการและนักศึกษาไปเรียนต่อที่ อเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศแนวหน้าทางตะวันตก จนทำให้คนรุ่นใหม่เข้ามาเป็นราชการ นักวิชาการ และผู้ประกอบการอาชีพต่างๆที่ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง ขาดความเข้าใจและขาดความสนใจ เรื่องชาตินิยมโดยสิ้นเชิง คนรุ่นใหม่ไม่สนใจอดีตและรากเหง้า โดยเฉพาะความรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม คนรุ่นใหม่ไม่รู้จักชาตินิยมแต่กลายเป็นต่างชาตินิยมแทน โดยเฉพาะอเมริกันนิยม (Americanization) แบบขึ้นสมองและอเมริกันก็เลยล้างสมองคนรุ่นใหม่ในสังคมแทบทุกระดับ คำว่าประชาธิปไตยและเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี เมื่อถึงเวลานี้เวลาร่วมถึงศตวรรษคนไทยที่เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกคนมุ่งเพียงโลกภูมิ (Global) อย่างสุดตัว

ในทุกวันนี้ คำว่า ชาตินิยม ที่เป็นเรื่องของชาติบ้านเมืองที่ถูกฝังดินให้จมไปนานแล้ว คนรุ่นใหม่ในสังคมล้วนมองเห็นแต่โลกไร้พรมแดนที่ชักชวนไปด้วยธุรกิจการเมืองข้ามชาติ คนไทยในทุกวันนี้โดยเฉพาะชนชั้นปัญญาชนและนักวิชาการแทบไม่มีความรู้สึกเรื่องชาตินิยม (Nationalism) หากมีแต่เรื่องต่างชาตินิยมโดยเฉพาะอเมริกันนิยมเข้ามาแทนที่ แล้วยังขาดสำนึกในเรื่อง แผ่นดินเกิด (Patriotism) ซึ่งเป็นสำนึกสากลของคนเป็นมนุษย์มาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ดึกดำบรรพ์ เพราะเกิดความกระหายในโลกไม่มี

พรมแดนที่มหาอำนาจตะวันตกครอบงำเอา แต่ความรู้สึกในการรักษาบ้านเมืองแผ่นดินเกิดนั้นยังอยู่ในผู้คนบางหมู่ บางคณะ บางพื้นที่ และท้องถิ่น ที่จะมีการเคลื่อนไหวออกมาต่อต้านเหตุการณ์หรือกระบวนการใดๆที่คุกคามความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศชาติ เมื่อใดก็ตามที่มีความขัดแย้งขึ้นกับฝ่ายที่แสดงออกถึงความไม่รักประเทศชาติบ้านเมืองก็จะเกิดการกล่าวหา (Accusation) โดยพวกโลกไร้พรมแดนจะเป็นผู้กล่าวหาฝ่ายตรงข้ามว่าเป็นพวกชาตินิยม และที่รุนแรงก็คือ คลั่งชาติ ในขณะที่ฝ่ายตรงข้ามก็กล่าวหาว่าเป็นพวกต่างชาตินิยม และที่รุนแรงก็คือขายชาติ

การกล่าวหาระหว่างกันมีขึ้นบ่อยๆ ในคนไทยส่วนหนึ่งในภาคประชาสังคม (Civilsociety) ถ้าเมื่อใดที่มีความขัดแย้งกันขึ้นในกรณีการขึ้นทะเบียนมรดกโลกพระวิหารของคณะกรรมการมรดกโลกที่เป็นหน่วยงานย่อยขององค์การ UNESCO ก็ให้เอกลิทธิของแหล่งมรดกโลกแก่ทางกัมพูชาฝ่ายเดียว เหตุที่สร้างความขัดแย้งที่สำคัญก็คือการที่จะเป็นแหล่งมรดกโลกพระวิหารนั้นต้องประกอบด้วยตัวปราสาท (Temple) กับพื้นที่โดยรอบที่เป็นพื้นที่จัดการและพื้นที่เกี่ยวเนื่องในทางวัฒนธรรมทั้งสองพื้นที่นี้เมื่อรวมกันแล้วจึงจะเป็นแหล่งมรดกโลก (Site) ได้ และทุกฝ่ายจะดยอมรับว่าตัวปราสาท (Temple) ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของกัมพูชาตามคำตัดสินข้อพิพาทในปี พ.ศ.2505 ไม่มีผู้คัดค้านเท่าใด แต่พื้นที่จัดการและเกี่ยวเนื่องเป็นพื้นที่เขตอำนาจอธิปไตยของไทยที่ทางศาลโลกไม่ได้ตัดสินและทางไทยยึดครองมาตั้งแต่ พ.ศ.2505 พอามีการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกให้แก่กัมพูชาแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยคณะกรรมการมรดกโลกจึงสร้างความขัดแย้งในเรื่องเขตแดนขึ้น โดยกัมพูชานำคดีความไปขึ้นศาลโลกเพื่อตีความในการตัดสินในปี พ.ศ.2505 อีกวาระหนึ่งจึงเกิดความขัดแย้งระหว่างคนไทยด้วยกันเองคือกลุ่มกลุ่มนักวิชาการและนักการเมืองที่เห็นว่าโลกไร้พรมแดนและกลุ่มคนในภาคสังคมที่รักชาติภูมิ (Patriotism) ไม่ยอมให้เสียพื้นที่อำนาจอธิปไตยของประเทศชาติ นักวิชาการและนักการเมืองกลุ่มนี้มักออกมาโต้แย้งและเข้าข้างฝ่ายกัมพูชาและใช้คำกล่าวหาอย่างบ่อยๆและซ้ำซากว่า ฝ่ายที่ต่อต้านกัมพูชา นั้นเป็นชาตินิยมและคลั่งชาติ ในลักษณะปลุกระดมให้คนไม่รู้เรื่องเข้าใจผิดจึงเกิดสงสัยและวิพากษ์วิจารณ์เป็นประจำจากหน้าข่าวหนังสือพิมพ์และวิทยุว่ามีนักวิชาการบางคนเข้าไปรับจ้างรัฐบาลคอยแก้ต่างให้กับรัฐบาลในด้านประวัติศาสตร์ผ่านมาถึงสองรัฐบาลแล้วคือพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทยทุกครั้งก็ออกมาอ้างเหตุผลเดิมๆซ้ำซากว่า ปราสาทพระวิหารและพื้นที่โดยรอบเป็นของกัมพูชาโดยคำตัดสินของศาลโลก อีกทั้งเอาเรื่องราว

ประวัติศาสตร์ไม่มีหัวและหางที่นักประวัติศาสตร์โบราณคดีฝรั่งเศสสมัยอาณานิคมมาอ้าง และยืนยันให้คนปัจจุบันยอมรับดังเช่นปราสาทพระวิหารเป็นของเขมร เพราะกษัตริย์ในสมัยเมืองพระนครมีอำนาจเหนือดินแดนที่ราบสูงโคราชและสร้างไว้เพื่อแสดงเดชานุภาพประชาชนที่อยู่ในเขตเขาพระวิหารก็เป็นคนชาติพันธุ์เขมร ทุกอย่างก็ต้องเป็นของเขมร จึงไม่ควรที่จะโต้แย้งอันใด เพราะประวัติศาสตร์ตอนนี้เป็นความจริงที่ควรท่องจำเสียด้วยซ้ำ

ข้าพเจ้าคิดว่านักประวัติศาสตร์แบบนี้เป็นพวกที่ถูกขาดแบบไม่มีหัวมีหาง เพราะผูกขาดว่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่คนออกมาอ้างนั้นเป็นความจริงไม่ต้องวิพากษ์วิจารณ์หรือคิดแย้งหรือถ้าจะทำการค้นคว้าเพิ่มเติมควรที่จะทำอะไรมายืนยันประกอบให้เห็นเป็นเรื่องจริงมากขึ้นข้าพเจ้าไม่ได้เล่าเรียนมาในเรื่องประวัติศาสตร์อาชีพที่เป็นดอกเตอร์ดอกดินอะไรทำนองนั้น แต่เป็นนักศึกษาทางมานุษยวิทยาทางโบราณคดีที่เห็นว่า ปราสาทพระวิหารและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นที่อยู่บนพื้นที่ราบสูงในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันแต่ในอดีตสร้างขึ้นเพื่อชีวิตวัฒนธรรมของพื้นที่อยู่ในบริเวณนั้น หาได้มีเพียงปราสาทที่อยู่ปลายชะง่อนผาที่เวลาฝนตกมาก็ไหลลงลาดเขาในเขตประเทศไทยหามีสันปันน้ำที่แบ่งลงในที่ลาดทางฝั่งเขมรไม่ เพราะมีแต่ผาชันที่เรียกว่า เหว ปราสาทอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีทางเดินและชุมประตูเรียกว่า “โคปุระ” จากระดับสูงไประดับต่ำไปจรดสะพานนาคราษที่ทอดยาวไปจรดขอบที่สูงโดยกึ่งกลางของสะพานมีทางแยกไปสู่บริเวณบันไดหักที่เป็นทางขึ้นมาจากพื้นที่เขมรต่ำซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกแต่ปลายสะพานที่มีนาครหัวลิ้นเจ็ดเศียรขนาคู่นั้นหันหน้าทางทิศเหนือ มีชั้นบันไดลงสู่ฐานสิ่งห่อหุ้มก่อนที่จะลงสู่เส้นทางผ่านลำตราวไปลงสระตราวอันเป็นสระบารายหรืออ่างเก็บน้ำศักดิ์สิทธิ์ซึ่งสัมพันธ์กับปราสาทพระวิหารพื้นที่โดยรอบสระตราวเป็นที่ราบกว้าง มีทั้งแหล่งตัดหิน ธารน้ำ ร่องน้ำ และร่องรอยของโบราณวัตถุที่แสดงว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นชุมชนความเกี่ยวข้องระหว่างปราสาทกับสระตราวดังกล่าวนี้น สะท้อนให้ถึงความเป็นเมืองหาใช่มีแต่เพียง ศาสนสถานที่เป็ปราสาทอย่างเดียวไม่ปราสาทพระวอหารจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับผู้คนของบ้านเมืองที่อยู่ในบริเวณนี้เพราะฉะนั้นในการกำหนดแหล่งมรดกโลกปราสาทพระวิหารนั้นจะต้องเกี่ยววบรวมมาถึงบริเวณสระตราวและบริเวณโดยรอบด้านในลักษณะบูรณาการที่เรียกว่า “เมืองพระวิหาร” ที่เป็นเมืองอยู่ระหว่างพรมแดนที่อยู่ระหว่างบ้านเมืองบนที่ราบสูงกับที่ราบต่ำที่ต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ กับเมืองอื่นๆ และวัฒนธรรมไปมาหาสู่แลกเปลี่ยนสินค้าสิ่งของระหว่างกันเมืองพระวิหารมีลักษณะทางภูมิศาสตร์แสดงให้เห็น

ว่าเป็นเมืองใหญ่เมืองสำคัญของชนเผ่าพันธุ์ที่พูดภาษามอญ-เขมรกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในบริเวณนี้มาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยก่อนเมืองพระนครแล้ว โดยรอบเป็นบ้านเมืองที่มีอิสระในตัวเอง แต่มีความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ กับเมืองอื่นๆ ทั้งอยู่บนที่ราบสูงและที่ราบต่ำในเขตกัมพูชา

ปราสาทพระวิหารสร้างขึ้นเป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์ในลัทธิศาสนาฮินดูที่พระมหากษัตริย์กัมพูชาสมัยเมืองพระนครทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก บริเวณเข่ง่อนเขาที่ตั้งของปราสาท คือแหล่งศักดิ์สิทธิ์ในระบบความเชื่อถือของคนท้องถิ่นที่ต้องมา สักการะและทำพิธีกรรมโดยเฉพาะในพิธีเปลี่ยนผ่านสำหรับผู้คนที่จะขึ้นมานบนที่ราบสูงและลงสู่ที่ราบต่ำซึ่งกษัตริย์ขอมสมัยเมืองพระนครสร้างถวายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบของลัทธิศาสนาฮินดู(Hindunization) โดยเปลี่ยนชื่อให้เป็น “ศรีศิขเรศวร” ในรูปแบบการใช้ศิวลึงค์เป็นสัญลักษณ์ใช้ในการตีความแบบภาษาของนักล่าอาณานิคมฝรั่งเศสที่บอกว่าเป็นการแสดงอำนาจทางการเมืองเหนือดินแดนในเขตประเทศไทยไม่ และอย่างที่นักประวัติศาสตร์ที่เป็นมือปืนรับจ้างรัฐบาลและเขมรตีความไม่เพราะการเป็นแหล่งศักดิ์สิทธิ์คู่ชุมชนบนทางผ่านเช่นนี้ ยังไม่มีพอให้เปรียบเทียบ เช่น ปราสาทตามือนธมที่กำลังจะเป็น ข้อพิพาทต่อจากปราสาทพระวิหาร เป็นปราสาทที่อยู่ในเขตสันปันน้ำที่ปัจจุบันคนทั้งฝั่งเขมรและฝั่งไทยต่างมาไหว้ผีที่เป็นศักดิ์สิทธิ์ที่ปราสาทเหมือนกัน แต่ไม่ได้มาไหว้ลึงค์ซึ่งสร้างขึ้นสมัยเมืองพระนครอันเป็นประวัติศาสตร์ที่ตายแล้ว (Deadwood History) ควบคู่ไปกับการมาทำพิธีกรรมไหว้ผีร่วมกัน พื้นที่ใกล้ปราสาทก็เป็นแหล่งตลาดแลกเปลี่ยนสินค้าซื้อขายระหว่างกันเช่นเคยมีมาแต่อดีตในรูปแบบประวัติศาสตร์สังคมของคนในพื้นที่ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตทั้งหมดที่กล่าวมานี้คือการศึกษาและตีความประวัติศาสตร์ในแง่มุมและกระบวนการศึกษาทางมานุษยวิทยาของข้าพเจ้าในลักษณะที่เป็นจุลภาค คือในระดับท้องถิ่นที่แลเห็นทั้งหัว คือการเริ่มต้น ส่วนกลาง และส่วนหางที่มีลักษณะต่อเนื่อง แต่มักกล่าวมาจากบรรดานักประวัติศาสตร์ที่เป็นมือปืนรับจ้างว่าเป็นแบบชาตินิยมและคลั่งชาติ

ดังนั้นข้าพเจ้าก็จะกล่าวว่านักวิชาการเมืองมือปืนรับจ้าง เหล่านั้นเป็นพวก “ต่างชาตินิยม” ขายชาติและข้ามชาติบ้าง เพราะคนเหล่านั้นดีแต่อ้างฝรั่ง อ้างประวัติศาสตร์สมัยเมืองพระนครที่ตายแล้วเช่นเดียวกับฝรั่งเศสปลุกผีขึ้นมาสร้างความเป็นชาตินิยมให้กับคนเขมร เป็นประวัติศาสตร์ที่ตายแล้ว เพราะไม่เห็นที่มาในตอนต้นและตอนปลายเอาแต่ตอนกลางเมืองพระนครที่เห็นแต่ความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์วรมันที่ฝรั่งเศสสร้างขึ้น

และไม่เคยให้ความเป็นธรรมกับประวัติศาสตร์หลังเมืองพระนครมาจนถึงสมัยอยุธยา และกรุงเทพฯ ที่กษัตริย์ไทยและอาณาจักรสยามเคยครอบครองกัมพูชาและดินแดนในฐานประเทศราช หรือแม้แต่ยุคประวัติศาสตร์เชื้อชาตินิยมสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยังถือว่าไทยเคยมีสิทธิ์เหนือดินแดนปราสาทเขาพระวิหารและเสียมเรียบ มาก่อนแต่สิ่งที่น่าสมเพชสำหรับการขายชาติขายแผ่นดินของนักประวัติศาสตร์มือปิ่นรับจ้างให้เขมรที่อยากจะทิ้งท้ายไว้ในที่นี้ก็คือ นักประวัติศาสตร์กลุ่มนั้นเข้าไปในดินแดนเขมรอสาเขมรขึ้นไปบนปราสาทพระวิหารจากฝั่งเขมร นั่งรถผ่านหุบผ่านเหวทางขึ้นไป แล้วบอกว่าปราสาทพระวิหารนั้นแท้จริงหันหน้าลงเขมรต่อมาทางตะวันออกทางบันไดหักที่เป็นของโบราณและสมเด็จพระเจ้าสีหนุเคยเสร็จขึ้นไปเพราะตรงข้างล่างในเขมรมีหมู่บ้านหนึ่งที่ชื่อว่า โกมิน ซึ่งแปลกลับไปตามความหมายเดิมว่า โคปุระ คือซุ้มประตูชั้นที่ 1 แล้วชักแม่น้ำทั้งห้าสมุทราอธิบายให้เห็นจริงซ้ำฟเจ้าคิดว่าเรื่องการตีความเชิงประวัติศาสตร์ขายชาติที่ว่า ปราสาทพระวิหารหันหน้าลงทางบันไดหักนี้เป็นการค้นพบที่มหัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง ถ้าหากนักโบราณคดีฝรั่งเศสอาณาจักรนิคม เช่น เซเดส์, โกลิเยร์ หรือบวสเซอร์ริเยร์ ได้รับรู้แล้วคงอายแทบ มุดแผ่นดินหนีก็ได้ ส่วนข้าพเจ้าในฐานะนักมานุษยวิทยาที่เคยเล่าเรียนมาเกี่ยวกับการใช้ชื่อสถานที่และถ้อยคำในความหมายทางชาติพันธุ์เทียบเคียงกับชื่อ และคำในอดีตที่ห่างไกลทางโบราณคดี เช่นการเทียบชื่อบ้านโกมิน เข้ากับ โคปุระ ก็คงอับอายอย่างไม่น้อยหน้า นักโบราณคดีฝรั่งเศสเช่นกัน